

Systematiskt närvaroarbete

Malin Gren Landell, leg psykolog, leg psykoterapeut, med dr

FRÅGOR kan ni ställa till mig på [slido.com/kompetento](https://www.slido.com/kompetento)

www.grenlandellskolan.se

Gren Landell
!skolan

Psykolog, psykoterapeut, forskare, utredare med
fokus på att göra barn och unga synliga

Ett systematiskt arbetspass 28/1-22

- Närvarodata som centralt verktyg
- Definiera det närvarofrämjande arbetet
- Att skapa en skola för alla - elever med oro och rädsla
- Vem gör vad? Att göra tillsammans - tvärprofessionellt arbete
- Elevens röst och partnerskap med vårdnadshavare

www.grenlandelliskolan.se

“Vår skola har högst frånvaro i kommunen”

Hur har utvecklingen av närvaron sett ut för er skola de senaste 5 åren?

Vilka jämför ni er med?

Vilka mål har ni för närvaron?

Någon särskild frånvaro som ska minska?

Närvarofrämjande arbete kräver koll

- Kräv välfungerande och användarvänliga system
- Registrera all frånvaro och förstå varför det har betydelse
- Följ upp närvarostatistik på ett meningsfullt sätt som ger stöd, skolutveckling och ökad närvaro - en uppgift för rektor, EHT, huvudman, staten

[Skolverkets utredning nationell närvarostatistik](#)

[Nationell statistik - samtal i Almedalen](#)

[Nationell statistik - samtal i Almedalen II](#) (spela fram 8.23 min)

[Örebro län](#)

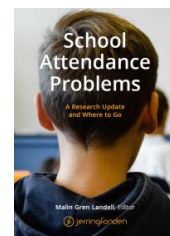
[Förstudie Stockholms stad](#)

www.grenlandelliskolan.se

Skolfrånvaro är symtom på andra problem

Early Warning System (ESW)

- ESW use readily available data to identify students at risk of missing key educational milestones, to diagnose their needs, and to provide supports and interventions
- ESW-data can be examined to better understand the needs of individual students, groups of students, or the school as a whole. The use of ESW to prevent high school dropout is a recommended evidence-based strategy (Dynarski et al., 2008).
- Har använts i en del svenska kommuner
- Se exempel i [Antologi om närvaroproblem från Jerringfonden](#)

www.grenlandelliskolan.se

Underlag för systematiskt arbete med närvaro

1. Närvarostatistik

1. Analysera risk- och skyddsfaktorerna på era skolor, årskurser, klasser, program. Mönster på grupp- och organisationsnivå
 - i. Flera elever med frånvaro från samma lektioner eller tidpunkter?
 - ii. Högre frånvaro i vissa årskurser, klasser, program, grupper?
 - iii. Organisatoriska faktorer som t.ex. förflyttningar, vikarier?
2. Samband med skolresultat, trivsel och mående
3. Effekt av olika insatser, av särskilt stöd

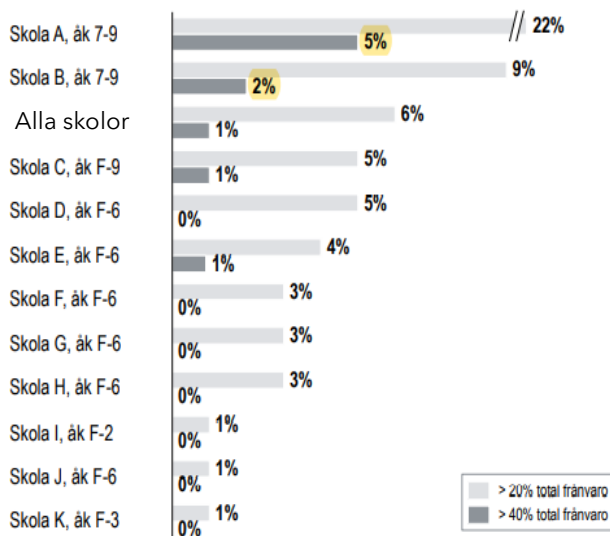
2. Använd lärdomar från utredningar av skolfrånvaro

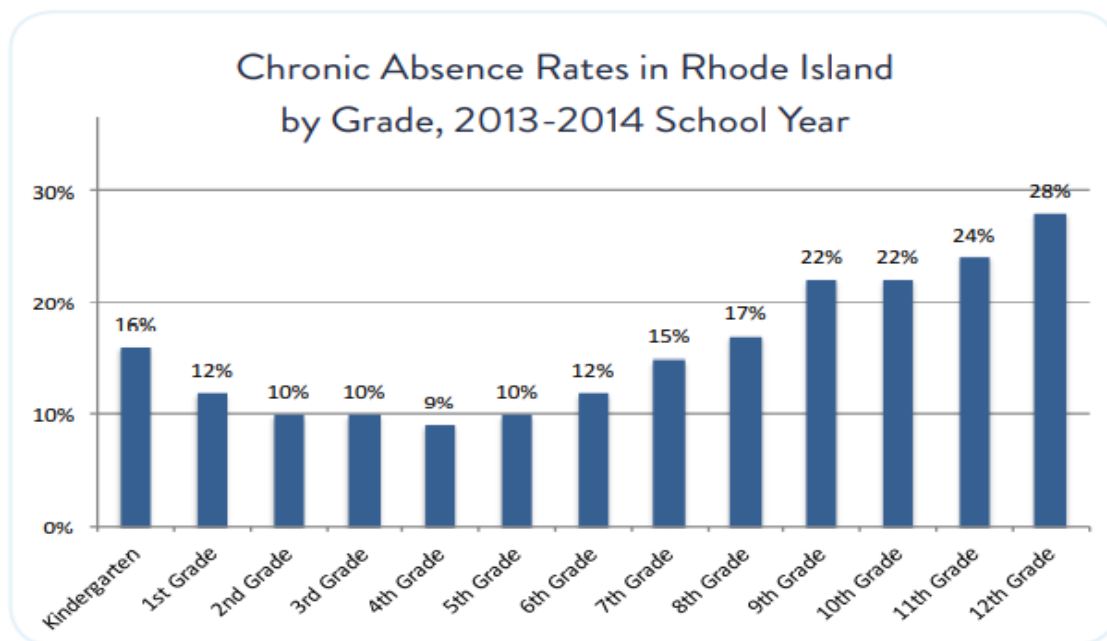
3. Empiri från t.ex. närvaroteam

"Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och organisationsnivå"
SOU 2021:11

www.grenlandelliskolan.se

[Hämtat från
Förstudie Stockholms
stad](#)

www.grenlandelliskolan.se

Skolverkets nationella rapport om skolfrånvaro

Grundskolan HT-19 och HT-20

- **250.000** elever hade minst 15% frånvaro hösten 2020 (giltig och ogiltig)
- **14%** hade minst 15% total frånvaro hösten 2019 - alltså ca 4-5 elever per klass
- Mer än 5% av alla elever hade mer än 30% frånvaro hösten 2020
- Störst procentuell ökning hos elever med frånvaro 30-49%

Vad är de sanna siffrorna?

- 50% av huvudmännen känner inte till graden av närvarorapportering
- Registrering av frånvaro för elever med lång och omfattande frånvaro och elever med APS är osäker

www.grenlandelliskolan.se

Grundsärskolan

Ogiltig frånvaro på minst 5%

- HT-20 = 3.3% av eleverna, de flesta på högstadiet

Total frånvaro (ogiltig och giltig) på minst 15%

- HT-19 = var sjunde elev, alltså ca 14%
- HT-20 = nästan var tredje elev och 4% hade minst 50% total frånvaro

www.grenlandelliskolan.se

Gymnasieskolan – läsåret 19/20

- Statistiken baseras på vad som rapporterats till CSN, alltså **ogiltig frånvaro**
- 8 % fick indragen studiehjälp
- Högre andel med ogiltig frånvaro bland män än bland kvinnor
- Störst andel bland elever som läste sista året i gymnasieskolan
- Den ogiltiga frånvaron högst på introduktionsprogrammen
- Indragen studiehjälp högre vid skolor med hög andel elever med lågutbildade föräldrar jämfört med skolor med låg andel lågutbildade föräldrar

www.grenlandelliskolan.se

Gymnasiesärskolan

Ogiltig frånvaro:

- HT-20 mer än var tionde elev hade minst 5%

Total frånvaro (ogiltig och giltig)

- HT-19 hade nästan var 4e elev minst 15%
- HT-20 hade drygt var 3e elev minst 15%
- HT-20 hade 7% en total frånvaro över 50%

www.grenlandelliskolan.se

Skolutveckling genom närvarodata

Använder ni närvarodata för att vägleda ert närvarofrämjande arbete?

Vilka är riskfaktorerna på era skolor, klasser, program?

Vad främjar närvaro?

4 minuters tänk- och skrivtid:

Hur kan ni använda arbete med närvarodata på er arbetsplats?

www.grenlandelliskolan.se

Närvaroproblem kan se olika ut

KATEGORI	SÄRSKILJANDE DRAG
Skolk (truancy)	Ogiltig ströfrånvaro, eleven borta från lektioner men kan vara i skolan. Berättar inte om frånvaron för vårdnadshavarna.
Skolvägran (school refusal)	Eleven känner stort obehag kring att vara i skolan - är borta från lektioner eller hela dagar eller vill ta sig ifrån skolan. Försöker inte dölja frånvaron för vårdnadshavarna.
Föräldrastödd frånvaro (school withdrawal)	Eleven har inte svårt att vara i skolan utan är borta från skolan för att ge praktiskt eller känslomässigt stöd till en familjemedlem (t.ex. missbruk, psykisk eller fysisk sjukdom, språkproblem).

Heyne, Gren-Landell, et al., 2019)

Främja närvaro och förebygga frånvaro

Matcha till risk- och skyddsfaktorer

1. Uppmärksamma frånvaro och närvaro

FRÅNVARO SKAPAR FRÅNVARO

“Där kommer hon som aldrig är här”

(Gymnasieelev)

“Ju mer jag var hemma desto svårare var det att komma tillbaka”

“Jag var rädd va klasskompisarna skulle säga”

[SR1 miniserie om skolvägran](#)

Frånvaron i korridoren

”Jag skolkade hela lektionen i stället för att komma sent för jag tyckte det var så pinsamt”

(Forsell, 2021)

Förvänta er närvaro och visa närvarointresse

- Prata närvaro med varandra i skolan, med elever, med vårdnadshavare (VH)
- Reagera på frånvaron i korridorerna, sen ankomst
- Ta **alltid** upp frånvaro/närvaro på utvecklingssamtal
- Ge positiv uppmärksamhet på närvaro - särskilt för elever med svajjig närvaro

*Visa positiva
förväntningar på
närvaro*

*Skapa samtal, diskussion,
engagemang och ha
förväntningar på närvaro i
arbetslag, dagliga möten
med elever, föräldramöten*

Inte en orsak utan flera

Frånvaro beror vanligtvis på orsaker inom minst 2 områden

Risikfaktorer i skolan

Många samtidiga examinationsuppgifter. När jag ligger efter blir jag stressad, det läser sig och då ger jag upp helt.

Har valt fel program. Vill inte byta och behöva gå ett extra år.

Jag hittar inte till lektionssalen, schemat svårt att läsa.

Ingen märker om jag inte är där eller där. Ingen förväntar sig att jag ska komma.

Jag förstår inte. Vågar inte fråga eller be om hjälp.

Ingen idé att gå till skolan när det är mycket håltimmar eller ingen lärare

Kan inte koncentrera mig. Jag minns inte vad läraren sagt att vi ska göra.

Taskiga kommentarer. Ledsen. Orkar inte höra mer.

Går hem när vi ska gå till annan skola för att ha spanska.

Svårt att få hjälp. Vi är så många. Många som pratar - stökigt.

Riskfaktorer för psykisk ohälsa (och frånvaro)

- Skolmisslyckanden - fel ställda krav och bristande stöd, ansträngningar som inte ger resultat
- Mobbing - påverkar självkänsla, att bli ensam, rädsla och ångest
- Funktionsnedsättningar - att känna sig annorlunda, inte kunna delta på samma sätt, avsaknad av anpassning, stöd
- Utanförskap - att känna sig annorlunda och inte accepterad
- Kulturella skillnader - att skilja ut sig t.ex. etnicitet och att ha andra värderingar och synsätt än de som är dominerande på skolan

www.grenlandelliskolan.se

Riskfaktorer	Ex på insatser
Bristande uppmärksamhet på närvaro och frånvaro	Begränsa icke-lärrarledd undervisning, vikarier, för mycket självständigt arbete Positiv uppmärksamhet på närvaro för elever med närvaroproblem
Undervisningen för svår, för lätt eller omotiverande	Identifiera svårigheter och ge pedagogiskt stöd tidigt Tydlig inledning och avslutning av lektion, visa syfte och relevans Använd studie- och yrkesvägledning aktivt
Bristande stöd vid funktionsnedsättning, inlärningssvårigheter	Extra anpassningar och särskilt stöd på rätt sätt - utredning, analys, uppföljning och utvärdering Tidig tillgång till hjälpmedel, lättillgängliga och inbyggda anpassningar
Håltimmar	Var uppmärksam på oplanerade håltimmar Erbjuda aktiviteter under håltimmar och plats för återhämtning.
Förflyttningar	Begränsa förflyttningar, ha med vuxen, fråga kring ev oro, möta upp, hjälpa elever att problemlösa impulser att avvika

Fysisk och psykisk hälsa, stress, självkänsla

Riskfaktorer	Ex på insatser
Nedstämdhet, depression	Undervisning på rätt nivå, se över krav-stress Sanera livssituationen på stressorer som problem hemma eller med kamrater
Somatiska besvär, t.ex. allergi, astma, diabetes	God fysisk miljö - astma, allergi Rutin för att reagera på återkommande sjukfrånvaro och ge stöd
Stress, hög arbetsbelastning i skolarbetet, ångest av för höga krav	Se över och samplanera examinationer Vilka signaler ger lärare och elever kring prov? Stimulerande undervisning dagarna innan prov för att förebygga pluggfrånvaro
Låg självkänsla	Skolstöd Stöd till fritidsaktivitet Hjälp i kamratkontakter

www.grenlandelliskolan.se

Förebygga utifrån familjefaktorer

Riskfaktorer	Ex på insatser
Föräldrastödd frånvaro - missbruk, psykisk eller fysisk sjukdom hos VH, behov av praktisk hjälp	Identifiera orsaken till frånvaron Prata med elev och VH om att eleven ska avlastas Ge eleven "komma-ikapp-tid" Stöd till unga omsorgsgivare från kommunen
Svag ekonomi	Identifiera problemet. Diskussion om hur VH, skolan, andra hjälpa kan hjälpa.
Funktionsnedsättning hos VH	Föräldraskapsstöd - föräldragrupp/utbildning, stärka tilltro till föräldraförmåga, stöd till föräldrar med kognitiva svårigheter

www.grenlandelliskolan.se

Förebygga utifrån sociala riskfaktorer

Risikfaktorer	Ex på insatser
Kompispåverkan	Jobba med kulturen, elevernas delaktighet Vilka vuxna lyssnar man på?
Antisociala problem	Samverkan med hemmet Delta i fritidsaktiviteter Samverkan med polis (SPF- Skola Socialtjänst Polis Fritid; SSP - Samverkan mellan skola, socialtjänst och polis)

www.grenlandelliskolan.se

Skolanknytning viktig för skolnärvaro

- Skolanknytning = bandet till skolan, att skolgången upplevs meningsfull, känna tillhörighet till skolan, att vara accepterad och inkluderad i skolan
- Elever med god anknytning känner sig engagerade i skolarbetet, tror att skolan är viktig och vill därför vara där

Upplevs skolan viktig?

Vad gör skolan viktig?

Känner elever att de hör hemma och värderas?

[Länk till modell](#) för skolanknytning

www.grenlandelliskolan.se

Stärk skolanknytningen genom...

- Pedagogiskt stöd
- Höga förväntningar på elevers närvaro och lärande
- Goda relationer och trygghet
- Känna tillhörighet genom möjlighet att delta (t.ex. förråd att låna ifrån)
- Demokratiskt klimat där elever behandlas rättvist, regler som följs
- Gör eleverna delaktiga. Elevråd, ta vara på enkäter, värdegrundsgrupp
 - Hur gör ni elever delaktiga? Prata närvaro på elevråd, ta vara på elevskyddsombuden, använd resultat från enkäter (Bra exempel på elevinflytande på riktigt i *Elevhälsa i praktiken*)

www.grenlandelliskolan.se

Fysisk miljö

- Känna igen sig, känna tillhörighet - involvera eleverna i utformningen
- Lokalers placering och utformning
- Omsorg om miljön - rent, helt, påfyllt - känna sig värderad
- Ljud, ljus, luft för lärande

www.grenlandelliskolan.se

Socialt klimat och trygghetsarbetet

- Trygghet och goda relationer mellan elever - underlätta att eleverna lär känna varandras olikheter och att respektera varann - strukturerade rastaktiviteter, bestämda platser osv
- Analysera frånvaromönster i relation till kränkningar, otrygghet, stökig skolmiljö
- Trygga miljöer för elever utifrån HBTQI
- Vuxna bland eleverna - fritidspedagog, skolvärd, vaktmästare, "killen i cafét", socialpedagog som rastaktivist osv

www.grenlandelliskolan.se

Om ni skulle ta en bild på något närvarofrämjande på era enheter - Vad?

Fundera 40 sekunder

Definition av närvarofrämjande arbete

- Vad är er skolas definition av närvarofrämjande arbete och frånvaroförebyggande arbete?
- Har ni arbetat systematiskt med att främja skolnärvaro? Hur?
- Hur följer ni effekterna?

Tänk och skrivtid 2 minuter

www.grenlandelliskolan.se

Stöd i arbetet

- [Skolverkets rekommendationer för att främja, förebygga och åtgärda](#)
- [Skolverkets stödmaterial för att främja närvaro och förebygga frånvaro](#)
- [Främja närvaro](#)

Främja närvaro och förebygga frånvaro

Omfattande frånvaro kan få svåra konsekvenser för elever, både på kort och lång sikt. Skolan ska motverka det genom att systematiskt främja närvaro. God lärmiljö, tidiga insatser, samarbete och individanpassning är några viktiga delar i det arbetet.

Innehåll på denna sida

- Organisera skolan för att främja närvaro
- God lärmiljö främjar närvaron
- Trygghet och delaktighet främjar närvaro
- Förebygga, utreda och åtgärda frånvaro
- Checklista för att utreda frånvaro
- Forskning och fördjupning

www.grenlandelliskolan.se

Att skapa en skola för alla - elever med oro & rädsla

Kunskap om oro, rädsla och ångest

Många elever med problematisk skolfrånvaro har besvär av oro, rädsla, ångest

Extra anpassningar och särskilt stöd vid NPF -
kombinera med kunskap om oro, rädsla, ångest

Upptäcka besvär av oro, rädsla, ångest

- Upptäcka rädslor genom att ha kunskap
- Våga fråga! Ställ följdfrågor!
- Fråga lyssnande
- Fråga konkret så att du visar att du har viss kunskap om vad man kan vara rädd för
- Undvik varför-frågor
- Släta inte över, var inte för käck, validera (bekräfta) känslan
- Förmedla att oro och rädsla är vanligt

www.grenlandelliskolan.se

Stöd lärare i arbete på klass- och elevnivå

Arbeta med hela klassen, t.ex.

- Tryggt publikbeteende vid redovisningar
- Whiteboard på bänken eller andra sätt att visa sitt svar
- Dra namnlappar ur burk för att svara på fråga
- Tydliga instruktioner kring grupparbeten
- Skåp där man har sin klass
- Idrottslektion - mindre grupper, examination enskilt och inte inför klassen, [se tips](#)

Stöd till enskild elev

- Lyssna, anpassa, kör inte över
- Tydlighet
- Stegvis
- Bryt aldrig, aldrig en överenskommelse
- Experimentera med t.ex. tala så man hörs, våga fråga och be om hjälp

Övningar och tips till lärare om att skapa trygghet
<https://forandringsfabrikken.no/verktoy-trygt-i-klassen-2020/>

Skolklimat - på blyga barns villkor

- Ge blyga och ängsliga barn en chans att visa sina styrkor
- Förmedla att det är OK att vara blyg, tystlåten
- Främja lugna klassrumsmiljöer och studiero, värna reflektionstid
- Tappa inte bort, låt inte eleverna bli osynliga - hälsa, le, värdesätt
- ~~”Om du bara talade mer...”~~

Att få vara som man är och värderas

www.grenlandelliskolan.se

Oro och rädsla kan finnas av flera skäl

- Finns reell fara/hot? I så fall - åtgärda! Pojkvän som hotar, familj som mobbar, utsatt av jämnåriga, skyldig någon pengar, utsatt för hot om att sprida bilder osv
- ADHD, autism - tydlig och tillgänglig lärmiljö med förutsägbarhet
- Rädsla efter erfarenheter av kränkningar - lyssna på elevens behov av hjälp
- Barn och ungdomar som lever i socialt otrygg miljö - skapa förutsägbarhet
- Orimlig belastning/press - minska belastningen

www.grenlandelliskolan.se

EHT - stöd kring oro och rädsla

1. Alla har känt sig nervösa, rädda någon gång - normalisera och lära sig känna igen tecken på oro, rädsla, ångest
2. Färdigheter - t.ex. sociala färdigheter, positiv självhävdelse, studieteknik
3. Avslappning, avledning, andning
4. Våga utmana sig i små steg - måste kunna lita på vuxna och vi måste lyssna på eleven

www.grenlandelliskolan.se

Vad kan föräldrar göra?

"Skuldbelägg inte de blyga barnen"

Psykologen: De tystlåtna behöver också bli sedda

Ändra inte på barnet

Inte skämmas för barnets temperament

Ta på allvar och normalisera

Inte låta rädslor och oro styra vardagen

Stegvis hjälpa barnet att delta istället för att undvika situationer som ger oro och rädsla

Låta barnet göra uppgifter i vardagen, ta med i nya situationer

Hantera egen oro

Stötta och inge hopp

Konkreta råd till skolpersonal och VH

[Skolvärlden - tips till lärare](#)

www.grenlandelliskolan.se

Närvaroarbete tillsammans

Elevhälsan närvaroarbetar – kort version

Flera faktorer, system och aktörer

- Skolfrånvaro är ett multifaktoriellt problem
- Därför krävs:
 - ett multisystemiskt arbete med insatser i berörda system (familj, kamrater, skola)
 - ett multidisciplinärt förhållningsätt med hjälp av pedagogisk, psykosocial och medicinsk profession

(t.ex. Kearney 2008; Lyon & Cotler, 2009; Melvin et al. 2019)

Tidig upptäckt och tidiga insatser

- Långvarig skolfrånvaro försämrar utfall av behandling
(Heyne et al., 2015)
- Tidsfaktorn är central för att förebygga och hantera svåra närvaroproblem
- Tvärprofessionellt samarbete leder till att barn och unga får hjälp tidigare
(Ifous & UPH Stockholms län, 2021)

Ingul, Havik & Heyne (2019). Emerging School Refusal: A School-Based Framework for Identifying Early Signs and Risk Factors

www.grenlandelliskolan.se

Oanvända närvarorutiner och sen upptäckt

- Rutiner kan underlätta att upptäcka frånvaro, förebygga och hjälpa
- Gör det möjligt att följa rutinerna - involvera lärare i att ta fram rutinerna, keep it simple, se till att de är meningsfulla, följ upp att de används
- Upplever personalen vinster av att använda rutinerna?
- Återkoppling av närvarodata

www.grenlandelliskolan.se

Särskilt stöd på rätt sätt – för närvaro

- ❖ Använder vi rätt?
- ❖ Följer vi upp på elevnivå?
- ❖ Kopplar vi ihop med det närvarofrämjande och frånvaroförebyggande arbetet?
Vilka effekter i så fall?
- ❖ SOU 2021:11

Vägen framåt?

- Genomlysning av lagstiftningen
- Behov av
 - Stärkta elevhälsoprofessioner
 - Utvecklad kompetens för ett aktivt stöd- och elevhälsoarbete och
 - Bättre verktyg för effektiva insatser på stöd- och elevhälsoområdet
- Lågstanivå för elevhälsan
- Särskolan - nya timplaner, tidiga stödinsatser, verktyg för bedömning, kompetensutveckling

Utredningen om elevers möjligheter att nå kunskapskrav

www.grenlandelliskolan.se

Jobba ihop med elever
och vårdnadshavare

www.grenlandelliskolan.se

Våga fråga, våga lyssna, ha kunskap

- Ge lärare stöd och kompetens att hantera frånvaro (t.ex. McKay-Brown & Biroukov, 2021)
 - Kunskap om riskfaktorer
 - Förstå "skolvägran"
 - Avlasta/få hjälp att balansera utveckling mot utbildningens mål med varsam väg mot närvaro
- Ta reda på orsaker till frånvaron

www.grenlandelliskolan.se

Elevens röst – ALLTID och FÖRST

- Prata med eleven först. Fråga inte bara VH.
- Tänk beteende som språk - vi försöker säga något
- Ansträng er för att nå fram med värme - visa att ni bryr er
- Ge inte upp om oss - ha tålamod
- Hjälp oss förstå konsekvenserna
- Få oss att känna oss välkomna och trygga
- Förväntningar har betydelse

<https://forandningsfabrikken.no/>

www.grenlandelliskolan.se

Partnerskap med föräldrar

- Återkoppla närvarostatistik för skolan till VH
- Hembesök, sms, information till föräldrar (t.ex. Cook m.fl., 2017; Epstein & Sheldon, 2002; Robinson m.fl., 2018)
- Skapa förutsättningar för agentskap och delaktighet (Ifous & UPP, 2021)
- Identifiera när och hur föräldrarens behovet stärker
- Stöd till förälder med kognitiva svårigheter
- Strukturerat föräldraskapsstöd – möta andra, få kunskap
- [Familjeklass](#) en systemteoretisk arbetsmodell i skolan

www.grenlandelliskolan.se

Boken på burk för systematiskt arbete

Webbutbildning i att främja närvaro genom kollegialt lärande

<https://www.nok.se/kurser-och-event/alla-onlinekurser/narvaro-i-skolan/>

www.grenlandelliskolan.se